

Svitlana Strilets – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Preschool and Primary Education and Arts, T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» (Chernihiv, Ukraine)

Research interests: the innovations in higher pedagogical education, theoretical and methodological principles of the primary school teachers' professional training.

Світлана Стрілець – докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (Чернігів, Україна)

Наукові інтереси: інновації у вищій педагогічній освіті, теоретико-методичні засади фахової підготовки вчителів початкової школи.

ORCID 0000-0003-2854-9188

E-mail: sv.strilets@gmail.com

Anna Shpeko – Postgraduate Student at the Department of Preschool and Primary Education, T.H. Shevchenko National University «ChernihivColehium» (Chernihiv, Ukraine)

Research interests: training teachers for the organization of social and emotional teaching of young learners; primary schoolchildren's social skills development.

Анна Шпеко – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (Чернігів, Україна)

Наукові інтереси: підготовка вчителів до організації соціально-емоційного навчання молодших школярів; розвиток соціальних навичок учнів початкової школи.

ORCID 0000-0002-1533-5992

E-mail: annashpeko16@gmail.com

GRANT PROJECT WORK OF THE FACULTY
OF PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION AND ARTS
OF T.H. SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY «CHERNIHIV COLEHIUM»
AS A WAY TO THE INTERNATIONAL PARTNERSHIP

ГРАНТОВА ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ФАКУЛЬТЕТУ ДОШКІЛЬНОЇ,
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА ЯК ШЛЯХ ДО
МІЖНАРОДНОГО ПАРТНЕРСТВА

The purpose of the article is to highlight the grant project work of the Faculty of Preschool and Primary Education and Arts of T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» as a way to the international partnership in the field of education and science.

Methodology. To achieve the goal of the research a set of the following methods was used: theoretical (analysis and synthesis of the regulatory and legal documents, scientific works of the Ukrainian researchers, generalization and systematization for structuring the research results and making the conclusions) and empirical (observation and conversation to reproduce the course of the grant projects implementation).

Scientific novelty. The article describes the course and results of the participation of the scientific and pedagogical workers of the Faculty of Preschool and Primary Education and Arts of T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» in the international grant projects «The Democracy Culture Development in Pedagogical Education in Ukraine, Norway and Palestine» and «The Support of Democracy in the Education System of Ukraine during the War»; it is shown that grant project work is a way to the international partnership in the field of education and science.

Conclusions. The implementation of grant educational projects at the Faculty of Preschool and Primary Education and Arts of T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» proves that an important role in the systematic expansion of the international scientific and pedagogical contacts is played by the interaction with international organizations, foundations and programs in the field of education and science. Based on several years of experience, we believe that the effective forms of the international partnership of higher education institutions should be: bilateral and multilateral exchange programs between universities; educational and scientific internships; joint events – international scientific conferences, scientific researches, projects aimed at improving the quality of higher education; professional training, retraining and improving the qualifications of foreign citizens in various specialties and programs.

Key words: grant project work, international partnership, Faculty of Preschool and Primary Education and Arts of T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium».

Мета статті – висвітлення грантової проєктної діяльності факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка як шляху до міжнародного партнерства у галузі освіти та науки.

Методологія. Для досягнення мети дослідження використано комплекс методів: теоретичні (аналіз і синтез нормативно-правових документів, наукових праць українських дослідників, узагальнення та систематизація для структурування результатів дослідження та формулювання висновків) та емпіричні (спостереження та бесіда для відтворення перебігу реалізації грантових проєктів).

Наукова новизна. У статті розкрито перебіг та результати участі науково-педагогічних працівників факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка у міжнародних грантових проєктах «Розвиток культури демократії в педагогічній освіті в Україні, Норвегії та Палестині» та «Підтримка демократії в освітній системі України під час війни»; показано, що грантова проєктна діяльність є шляхом до міжнародного партнерства у галузі освіти та науки.

Висновки. Реалізація грантових освітніх проектів на факультеті дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка доводить, що важливу роль у системному розширенні міжнародних науково-педагогічних контактів відіграє взаємодія з міжнародними організаціями, фондами і програмами у галузі освіти та науки. З огляду на кількарічний досвід, вважаємо, що ефективними формами міжнародного партнерства закладів вищої освіти мають стати: двосторонні та багатосторонні програми обміну між університетами; навчальні та наукові стажування; спільні заходи – міжнародні наукові конференції, наукові дослідження, проекти, спрямовані на підвищення якості вищої освіти; професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації іноземних громадян за різними спеціальностями та програмами.

Ключові слова: грантова проектна діяльність, міжнародне партнерство, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Нині українське суспільство перебуває в процесі інтегрування до європейської та світової освітньої систем. Відтак перед закладами вищої освіти постає нагальна потреба міжнародного співробітництва, завдяки якому відбуватиметься міжкультурне спілкування. Це своєю чергою сприятиме вдосконаленню та зростанню авторитету національної системи освіти з урахуванням міжнародного досвіду, забезпечить процес поширення загальнолюдських цінностей, упередить імовірність міжнародних чи етнопонаціональних конфліктів. У педагогічній науці та нормативно-правовій сфері є передумови для вирішення окресленої проблеми. Однак варто мати не лише теоретичні рекомендації щодо формування освітнього середовища відповідно до нових викликів суспільства, а на основі узагальненого практичного досвіду з міжнародного співробітництва та партнерства діяльності закладів вищої освіти розробити конкретні перспективи для такої діяльності. Однією із форм співпраці з країнами Європейського Союзу, Близького Сходу та демократичними державами інших частин світу стала участь у міжнародних проєктах. Помітний досвід у цій діяльності мають науково-педагогічні працівники факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, що використовується в освітньому процесі під час підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальностями 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво), 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 025 Музичне мис-

тецтво, 028 Менеджмент соціокультурної діяльності.

Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми. Питання співпраці українських і зарубіжних закладів вищої освіти, грантової освітньої діяльності наукових та науково-педагогічних працівників України висвітлено у публікаціях таких дослідників, як: О. Я. Весельська, І. Е. Єгорова, А. Г. Загордній, Б. Ю. Корнілович, О. В. Леві-Джордж, Т. О. Пріхна, К. В. Скорик, Л. М. Спасьонова, А. В. Хіля, М. С. Шкода.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у висвітленні грантової проектної діяльності факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка як шляху до міжнародного партнерства у галузі освіти та науки.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження. Для досягнення мети дослідження використано комплекс методів: теоретичні (аналіз і синтез нормативно-правових документів, наукових праць українських дослідників, узагальнення та систематизація для структурування результатів дослідження та формулювання висновків) та емпіричні (спостереження та бесіда для відтворення перебігу реалізації грантових проєктів).

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Передусім звернемо увагу на розгляд питання міжнародного партнерства на законодавчому рівні. Так, відповідно до статті 26 Закону України «Про вищу освіту» (2014) одним із завдань вищої освіти є «налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в

галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури». Розділ XIII цього Закону відводиться міжнародному співробітництву (*Про Вищу Освіту*, 2014). У статтях представлено, що держава сприятиме залученню коштів міжнародних фондів, установ, громадських організацій, підприємств іноземних держав для виконання різних програм та проєктів, мета яких реалізуватиметься за рахунок міжнародних грантів і коштів технічної допомоги, що можливе завдяки здійсненню заходів взаємовигідного співробітництва через укладання відповідних договорів, встановлення прямих зв'язків (*Про Вищу Освіту*, 2014).

Умовами Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, іншими країнами про співробітництво в галузі освіти визначається міжнародний контекст законодавства у цій сфері (Угода про Асоціацію, 2015, Розд. 23, Ст. 431), що має на меті реформування та модернізацію, підвищення якості й важливості системи вищої освіти; зближення у цій галузі, яке відбувається в межах Болонського процесу; поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти та розширення їхніх можливостей (Угода про Асоціацію, 2015). Окрім того, у статті 434 Угоди йдеться про поглиблення партнерських відносин та обмін досвідом з метою поширення молодіжної політики та неформальної освіти, зокрема, через волонтерську діяльність, співробітництво між молодіжними українськими організаціями, членами ЄС та третіми країнами, наголошено на ініціативності, активній громадській позиції, інтеграції молодого покоління та визнанні цінності такого досвіду (Угода про Асоціацію, 2015).

У Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2031 рр. (2020) репрезентована вагома кількість завдань, розв'язання яких сприятиме поступу вищої освіти України. Частина з них передбачає міжнародне партнерство закладів освіти, оскільки «система вищої освіти відкрита до міжнародного співробітництва» (Стратегія Розвитку, 2020, с. 38). Пріоритетними завданнями відповідно до розділу «Інтернаціоналізація науково-освітнього процесу» є такі: інтегрування науково-педагогічних працівників у міжнародну діяльність, що передбачає, зокрема, участь у міжнародних проєктах, співробітництво з фаховими спільнотами; стимулювання участі закладів вищої освіти у міжнародних грантових програмах; їх заохочення до проведення міжнародних освітніх, наукових і культурних заходів (Стратегія Розвитку, 2020).

Оскільки між Міністерством освіти і науки України та Національною академією наук України підписано Договір про співробітництво, то значущою є думка президента НАН України А. Загороднього, який у звітній доповіді 2021 р. підкреслив важливість міжнародного співробітництва та робіт, що виконуються за міжнародними грантами і проєктами (Пріхна, 2021). У 2022 р. академік висловив слова вдячності за те, що «сьогодні уряди багатьох країн запровадили велику кількість програм з надання тимчасових стипендій, грантів, створення додаткових позицій у рамках поточних проєктів, що відкриває можливості для продовження наукової діяльності українських дослідників» (Загородній, 2022, с. 14).

Погоджуємось із виділеними мотивами освітян і науковців до міжнародного співробітництва, які втілюються в життя завдяки здобуттю гранту, про що зазначили М. Шкода і М. Мудрий (2022), а саме: вдосконалення й оновлення діяльності освітнього чи наукового закладу за кошти отриманого гранту; суттєве поліпшення іміджу та підвищення конкурентоспроможності як окремого партнера за науково-освітнім міжнародним проєктом, так і країни в цілому; здійснення практичної реалізації наукових розробок інноваційного розвитку; вихід учасників на міжнародну арену та значне розширення й укріплення їх зовнішніх контактів.

З теоретичного погляду, науково-педагогічні працівники мають виявити важливу проблему та запропонувати рішення, яке зацікавить певну організацію, фонд тощо, а з практичного – впровадити задумане в реальність, отримавши необхідні ресурси та залучивши здобувачів вищої освіти.

Для підготовки студентської молоді, зокрема майбутніх вчителів початкової школи, до проєктної діяльності треба залучати їх в окремі етапи реалізації вже чинних проєктів, особливо на початковому етапі з метою формування стимулювання та зацікавленості майбутніх фахівців у такій діяльності (Хіля, 2021). Таке навчання сприятиме розвитку життєвих навичок здобувачів, удосконалюватиме їхні уявлення про проєктну міжнародну роботу через залучення до проблем реального світу та допомогу в створенні рішень, необхідних громадянам у світі.

Зміни в ціннісно-моральній сфері свідомості людини спричинили необхідність радикальних перетворень у суспільстві загалом. Моральні цінності завжди формувалися завдяки вихованню та освіті. Від того, наскільки швидко освіта переформатується, залежить сталий розвиток суспільства, де

буде вирішене найважливіше питання – демократії. Можна стверджувати, що це стало поштовхом до зміни напрямів розвитку освіти. До того ж «демократичні перетворення, які відбуваються впродовж останніх десятиліть в Україні, змінюють не лише освітнє середовище на рівні професійної підготовки, але й на рівні налагодження комунікації між всіма учасниками освітнього процесу» (Матусевич, & Колесник, 2019, с. 124).

Демократія, як одна з основних засад роботи державних інституцій, відіграє ключову роль у сучасному суспільстві, зокрема й України. Однак, як показує практика, українці не завжди керуються демократичними цінностями та не використовують власні можливості для подолання проблем різного характеру, хоча вони є головним джерелом, що стоїть на стовпах свободи і рівності. Саме тому набуття ними наскрізної компетентності демократичного громадянства має бути в пріоритеті реформування освіти в Україні (Strilets, Striletska, & Zarozhchenko, 2020).

З огляду на реформування освітньої системи в Україні, зокрема впровадження Концепції Нової української школи, вирішення проблеми перепідготовки вчителів початкової школи та вихователів закладів дошкільної освіти можливе завдяки залученню здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників до міжнародної проектної діяльності (Стрілець, 2019).

Починаючи з 2018 р. і до 2021 р., науково-педагогічні працівники кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка брали участь у міжнародному проекті «Розвиток культури демократії в педагогічній освіті в Україні, Норвегії та Палестині» (Demchenko et al., 2021; Демченко, & Лимар, 2021), що сприяло поглибленню знань про власну гідність та повагу до оточення з метою поширення демократичних засад у закладі освіти, де вони викладають. У межах цього проекту розроблені вправи та практичні заняття для здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта, що були апробовані на базі шести закладів вищої освіти України (Матусевич, & Колесник, 2019).

Значущість упровадження міжнародного освітнього досвіду та участь у міжнародних проектах не викликає сумнівів. Використання провідних ідей проектів в освітньому процесі українських закладів вищої освіти дозволяє активізувати пізнавальну активність майбутніх педагогів, збагачувати досвід професійної діяльності, розширювати можливості пошуку нетради-

ційних шляхів подачі навчального матеріалу (Стрілець, 2019).

Участь у проекті «Розвиток культури демократії в педагогічній освіті в Україні, Норвегії та Палестині» стала підґрунтям створення Центру розвитку професійної майстерності й лідерства на базі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Його місією є трансформація світоглядних уявлень громади про педагогічну освіту шляхом створення умов для фахового розвитку й самореалізації педагогічних та науково-педагогічних працівників. Від початку існування Центру освітня діяльність здійснювалася у різних форматах: проект «Освіта в стилі дзен», курси вдосконалення викладацької майстерності «Окрилені», онлайн-курси підвищення кваліфікації «Мистецтво педагогічного спілкування» та «Розвиток Self skills педагогів: навички балансу та турботи про себе», підтримувальна зустріч-вебінар для педагогів «Освітня риторика під час війни», дискусія «Особливості роботи зі студентами в умовах війни: виклики, формати, методи», марафон «Вигорання немає НАТХНЕННЯ» та ін. Окрім того, участь у проекті «Розвиток культури демократії в педагогічній освіті в Україні, Норвегії та Палестині» стала передумовою створення малих грантів для програми «Підтримка демократії в освітній системі України під час війни», у якій взяли участь науково-педагогічні працівники кафедр факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка та закладів вищої освіти України.

До програми «Підтримка демократії в освітній системі України під час війни» науково-педагогічні працівники подали 21 заявку. За результатами конкурсу здобули перемогу 14 проектів, серед них – 5, поданих від Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка та 1 міжуніверситетський. Їх реалізація відбулася за фінансової підтримки Норвезького агентства з міжнародного співробітництва та підвищення якості вищої освіти (DIKU). Зазначимо, що агентство надає таку підтримку ЗВО України, починаючи з 2010 року (Освітнє та Наукове Співробітництво, 2020).

Проект «Саморегуляція емпатійного спілкування учасників освітнього процесу ЗВО під час війни засобами філософського діалогу» розроблено у співпраці Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка з колегами Вінницького державного педагогічного імені М. Коцюбинського та Національного

педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (менеджерка – О. П. Демченко, кандидатка педагогічних наук, доцентка, декан факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної, Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського; адміністраторка – Ю. М. Лимар, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка). Співпраця між університетами дозволяє реалізовувати завдання щодо «підтримки та заохочення до кооперації між українськими ЗВО щодо студентської та викладацької мобільності, формування спільних міжвишівських освітніх програм і наукових проєктів», визначене у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2031 рр. (2020, с. 49).

Під час його реалізації на базі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка було здійс-

нено тестування та анкетування здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників з метою визначення рівня емпатії та емпатійних здібностей; створено групу самопомоги «Почути, зрозуміти – підтримати» із представниками студентського самоврядування для розвитку навичок саморегуляції, у процесі якої надано матеріальну допомогу десяти здобувачам вищої освіти; проведено тренінг «Почуємо один одного, підтримаємо, допоможемо: розвиток навичок саморегуляції емпатійного спілкування в умовах війни» (рис. 1), за допомогою якого відбувався розвиток навичок психоемоційної саморегуляції та емоційної гнучкості під час комунікації в умовах воєнного стану (модераторки – С. І. Стрілець, докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв та А. А. Шпеко, аспірантка кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка).

Рис. 1. Тренінг «Почуємо один одного, підтримаємо, допоможемо: розвиток навичок саморегуляції емпатійного спілкування в умовах війни»

Згаданий вище тренінг був корисним не лише для учасників, а й для тренерів, які упевнилися в його актуальності та змогли оцінити масштаби проблеми, пов'язаної з невмінням встановлювати і підтримувати психоемоційний контакт, використовувати особистісні резерви для подолання психотравматичного досвіду та бути емоційно гнучкими у спілкуванні, а також ризики, що виникатимуть у разі загострення проблеми, як-от: патологічна тривога, зниження рівня емпатії, психологічна нестабільність, стресові розлади. До того ж рефлексія, проведена тренерами після завершення тренінгу, дозволила окреслити його ключові висновки, зокрема майбутні вчителі початкової школи здійснили таке:

– поділилися власним досвідом та визначилися з почуттями, що були викликані початком повномасштабного вторгнення, наприклад, страх, нерозуміння того, що це відбувається насправді, хвилювання за рідних, злість;

– уперше ознайомилися з філософськими діалогами, під час яких ділилися ситуаціями з власного життя, аналізуючи використані способи емпатійної підтримки у воєнний час, та визначили їхній потенціал під час формування готовності людини до розвитку навичок саморегуляції емпатійного спілкування;

– у процесі малювання асоціативних зображень, прослуховування пісень українських виконавців з'ясували, що описувати емоції вербально чи зображувати на папері

складніше для них, аніж виражати їх за допомогою стікерів, емоджі, GIF-зображень, що є у віртуальному світі;

– збагатили досвід вправами для заземлення та саморегуляції, алгоритмом емпатійного діалогу під час воєнного стану, фразами, що доцільно казати людям, яких спіткало горе, та що недоречно говорити;

– реалізували мету, яку ставили на початку кожен для себе: розширити коло знайомств шляхом спілкування, пізнати щось цікаве, почути себе, морально відпочити, чудово провести час, допомогти собі та іншим, ознайомитися із завданнями для розвитку саморегуляції.

Розглянемо п'ять проєктів, розроблених та реалізованих науково-педагогічними працівниками факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка протягом жовтня-грудня 2022 р.:

1) «Англомовні ресурсні писемні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу» (менеджерка – С. І. Стрілець, докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв). Під час зустрічей науково-

педагогічних працівників (С. І. Стрілець – докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв, І. В. Мірошник – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри мов та методики їх викладання, І. В. Максак – викладачка кафедри мов і методики їх викладання, М. В. Радченко – викладачка кафедри педагогіки та методики викладання іноземних мов, заступниця декана філологічного факультету з питань молодіжної політики та іміджевої діяльності) та здобувачів вищої освіти було створено безпечне середовище, як у приміщенні ЗВО, так і затишних локаціях м. Чернігова (кав'ярнях, Чернігівському історичному музеї імені В. В. Тарновського), що підтверджувалося жвавим спілкуванням та позитивними відгуками, оскільки учасники набували життєвих компетентностей через англомовні ресурсні писемні практики та саморефлексію, долаючи травматичні спогади. Зазначимо, що до участі долучався й ректор університету, це ще раз підтверджує згуртованість усіх педагогічних партнерів, подолання відстані між керівництвом, педагогами і здобувачами освіти (рис. 2).

Рис. 2. Англомовні ресурсні писемні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу

2) «3D підтримка здобувачів освіти: Допомога собі, Допомога іншим, Допомога довіллю на демократичних засадах в умовах воєнного часу» (менеджерка – І. С. Турчина, кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти). У процесі насиченого подіями проєкту (рис. 3), використано такі форми організації діяльності: практика «Терапевтичне письмо» (модераторка – О. Л. Дженджеро, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри мов та методики їх

викладання), що допомогла здобувачам вищої освіти занотувати непростий досвід проживання травматичних подій, починаючи від реакцій гніву, страху і тривоги до висловлення любові, розуміння і вдячності з метою поліпшення психоемоційного стану; тренінг «Body Percussion як інструмент для повернення контролю» (модераторка – В. С. Вергунова, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри мистецьких дисциплін), під час якого учасники вчилися ритмічно рухатися, створюючи музичний

супровід; тренінги з арттерапевтичними, когнітивними техніками управління тривогою та дієвими тілесними практиками й зустріч на тему «Екологічний зворотний зв'язок під час спілкування з людьми, що пережили травмівні воєнні події» (модераторка – Н. В. Притулик, кандидатка педагогічних наук, доцента кафедри дошкільної та початкової освіти). Як тренери, так і здобувачі вищої освіти були залучені до волонтерської діяльності у ветеринарному стерилізаційному центрі «Крок до тварин», де слухали історії про

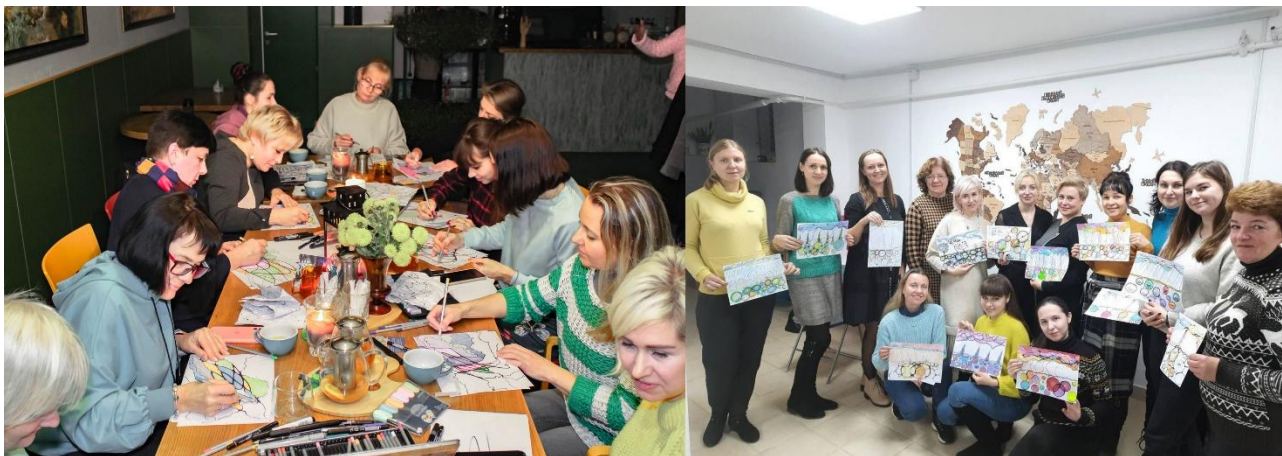
чотирилапих, які потрапили в притулок, допомагали з доставкою необхідних матеріалів та продуктів, прибирали вольєри, позбувалися стресу та заспокоювали внутрішній світ через міцні обійми з собаками і котами, водночас демонструючи їм власну підтримку та турботу (модераторка – І. С. Турчина, кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри дошкільної та початкової освіти). У межах проекту здобувачами вищої освіти проведено лялькову виставу для вихованців закладу дошкільної освіти №36 м. Чернігова.

Рис. 3. 3D підтримка здобувачів освіти: Допомога собі, Допомога іншим, Допомога довкільню на демократичних засадах в умовах воєнного часу

3) «Освітнє кафе «Підтримка Учителя Нової Школи (ПУНШ)» (менеджерка – Т. М. Богдан, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти), у межах якого було проведено 8 зустрічей та 2 тренінги, що сприяли розвитку психологічної стійкості вчителів початкової школи в умовах війни через емпатію та використання толерантних способів підтримки, зокрема: майстер-клас щодо роботи з тілом «Body Percussion»;

знайомство у ретрит-центрі з техніками позбавлення стресу за допомогою звукотерапії, ароматерапії та роботи з метафоричними асоціативними картами; індивідуальні консультації в позитивній психотерапії; майстер-клас з нейрографіки (модераторка – М. В. Коновальчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти) та ін. (рис. 4).

Рис. 4. Освітнє кафе «Підтримка Учителя Нової Школи (ПУНШ)»

4) «Психолого-педагогічна підтримка першокласників під час адаптаційного періоду в умовах невизначеності» (менеджерка – О. Ф. Кисла, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти). Зважаючи на низку причин, які унеможливають процес сприятливого пристосування учнів до навчання у початковій школі протягом останнього часу (пандемія, військові дії, відсутність електропостачання, тривалі повітряні тривоги тощо), першокласники не готові як мотиваційно, так і психологічно до систематичного шкільного навчання. Тому розробники проєкту створили деталізований чек-лист активної дозвілєвої діяльності, в основі якого – арттерапія, покликана емоційно налаштувати та адаптувати дітей до освітнього процесу, сприяти подоланню тривожності учнів та їхніх батьків, соціалізації молодших школярів. Також під час проєкту здійснювалося навчання батьків першокласників щодо надання початкової психологічної допомоги дітям у ситуації невизначеності.

Задля реалізації завдань проєкту проведено такі заходи з учнями молодшого шкільного віку на базі дитячо-підліткового центру «Юність»: ігротека (О. Б. Власова, викладачка кафедри мистецьких дисциплін, заступник декана з виховної роботи); майстер-клас з оригамі на екологічну тематику, (В. О. Коваль, кандидатка біологічних наук, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти та І. В. Руднік, методистка наукової бібліотеки університету); майстер-клас з мандала-терапії (Є. М. Силко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін; зустріч із дитячою письменницею Л. Ю. Ткач та ін. (рис. 5). Для батьків, щоб ті змогли знайти відповіді на питання, що стосуються адаптації їхніх дітей, було запрошено психологиню Т. П. Бібік. Під час цього заходу також проведено бесіду «Успішна адаптація першокласників до дистанційного навчання через соціально-емоційний розвиток» (А. А. Шпеко, аспірантка кафедри дошкільної та початкової освіти).

Рис. 5. Психолого-педагогічна підтримка першокласників під час адаптаційного періоду в умовах невизначеності

5) «Мистецтво має силу: практики емоційного наснаження для майбутніх учителів в умовах війни» (менеджерка – Т. В. Скорик, докторка педагогічних наук, професорка кафедри мистецьких дисциплін), у межах якого відбулося 5 майстерень: емоційного інтелекту (модераторка – Т. В. Скорик, доктор педагогічних наук, професорка кафедри мистецьких дисциплін), під час якої здобувачі вищої освіти брали участь у тренінгу з розвитку ментальних здібностей, засвоюючи практики усвідомлення та регулювання власних емоцій та

оточення; саморегуляції (модераторка – Т. В. Дорошенко, докторка педагогічних наук, професорка кафедри мистецьких дисциплін), під час якої відбувся тренінг, покликаний налагоджувати внутрішній стан за допомогою використання дихальних вправ та мистецько-творчих дій; візуальних образів (модератор – Р. М. Силко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін), де майбутні вчителі ознайомилися із техніками та особливостями правописульного малювання, мандалами та іншими артпрактиками

наснаження через образи візуалізації почуттів та емоцій; музичної комунікації (модераторка – О. Б. Власова, викладачка кафедри мистецьких дисциплін), під час якої здобувач вищої освіти працювали над вираженням емоцій, навчалися розуміти

один одного невербально, заглиблювалися у звуки шляхом музичної терапії; музики тіла (модераторка – В. С. Вергунова, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри мистецьких дисциплін). Цей проєкт об'єднав близько 100 осіб (рис. 6)

Рис. 6. Мистецтво має силу: практики емоційного наснаження для майбутніх учителів в умовах війни

Усі проєкти реалізовані за сприяння Учбово-методичного науково-інформаційного центру (м. Київ), який працює за трьома напрямками: громадянська просвіта, навчання, професійний розвиток та кар'єра «АкМЕ». Окрім того, перші два проєкти стали можливими завдяки інформаційному партнерству з громадським об'єднанням «Три парасолі +».

Фундаментом усіх перелічених вище малих грантів є прояв демократичних цінностей через залучення науково-педагогічних працівників і здобувачів освіти до комунікації та взаємодії, забезпечуючи якісну освіту з метою подолання негативних емоційних станів, спричинених військовою агресією в Україні.

Науково-педагогічні працівники кафедри дошкільної та початкової освіти факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв продовжують брати участь у фінсько-українському проєкті «Фінська підтримка реформи української школи» («Навчаємося разом»), започаткованому в липні 2018 р. До нього долучилися фахівці, які мають прагнення до знань, яким подобається знайомитися з людьми, що є громадянами різних держав чи регіонів країни і разом розмірковувати над серією глибоких питань про початкову освіту. У взаємодії вони мають великий шанс розробити послідовні, потужні відповіді на них. Це також сприяє створенню мультикультурного середовища, що підвищує соціальну та національну обізнаність.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, аналіз нормативно-правових документів і наукових джерел виявив актуальність та пріоритетність проблеми системного й об'єктивного вивчення міжнародного досвіду та міжнародного партнерства. Важливим фактором для реалізації низки реформістських напрямів в освіті, для удосконалення діяльності вищої школи має стати інтеграція України у світове освітнє співтовариство як рівноправного партнера зі збереженим інтересом до національної системи освіти.

Реалізація грантових освітніх проєктів на факультеті дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка доводить, що важливу роль у системному розширенні міжнародних науково-педагогічних контактів відіграє взаємодія з міжнародними організаціями, фондами і програмами у галузі освіти та науки. З огляду на кількарічний досвід, вважаємо, що ефективними формами міжнародного партнерства ЗВО мають стати такі: двосторонні та багатосторонні програми обміну між університетами; навчальні та наукові стажування; спільні заходи ЗВО – міжнародні наукові конференції, наукові дослідження, проєкти, спрямовані на підвищення якості вищої освіти; професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації іноземних громадян за різними спеціальностями та програмами тощо.

Перспективними напрямами та умовами міжнародного партнерства й співробітництва, що сприяють сталому розвитку української вищої школи, є такі: співпраця в галузі запобігання витоку «мозкових» ресурсів; співпраця в галузі розвитку дослідницьких програм; розширення платних освітніх послуг для

іноземних громадян у межах позабюджетної діяльності закладу освіти; упровадження дистанційного навчання як способу отримання міжнародної освіти; організація діяльності регіональних центрів міжнародного партнерства та співробітництва, академічної мобільності.

Список використаних джерел

- Демченко, О. П., & Лимар, Ю. М. (2021). Розвиток навичок демократичного спілкування майбутніх педагогів засобами філософського діалогу: досвід співпраці ВДПУ імені М. Коцюбинського та НУЧК імені Т. Г. Шевченка. В *Демократія та освіта: викладання та навчання демократії в початковій школі та педагогічній освіті*, матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (с. 50–56). Слов'янськ: ДДПУ.
- Загородній, А. Г. (2022). Про діяльність Національної академії наук України у 2021 році – першому півріччі 2022 року та основні завдання наступного періоду: Звітна доповідь на сесії Загальних зборів НАН України 15 червня 2022 року. *Вісник Національної академії наук України*, 7, 7–15.
- Матусевич, Т., & Колесник, Л. (2019). Демократія в освіті: ідеальне буття чи педагогічна реальність? *Філософія освіти*, 1, 115–127.
- Освітнє та наукове співробітництво між Україною та Норвегією. (2020). *Посольство України в Королівстві Норвегії*. Відновлено з <https://norway.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/489-naukovo-tehnichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-norvegijeju>
- Пріхна, Т. О. (2021). Про розвиток міжнародного співробітництва в НАН України. *Вісник Національної академії наук України*, 6, 78–80.
- Про вищу освіту*. Закон України № 1556-VII. (2014). Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки*. (2020). Відновлено з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
- Стрілець, С. І. (2019). Інноваційні форми підвищення кваліфікації: реалії та перспективи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*, 4, 41–48.
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони*. (2015). Відновлено з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- Хіля, А. В. (2021). Реалізація соціально значимих проєктів як елемент підготовки майбутніх вчителів початкових класів. В *Управління проєктами: проєктний підхід в сучасному менеджменті*, матеріали Дванадцяті міжнародної науково-практичної конференції фахівців, магістрантів, аспірантів та науковців (с. 210–213). Одеса: ОДАБА.
- Шкода, М., & Мудрий, М. (2022). Міжнародні інноваційні програми як інструмент євроінтеграції вищої освіти України в період війни. В *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації*, матеріали Четвертої міжнародної науково-практичної конференції (с. 12–13). Київ: КНУТД.
- Demchenko, O., Stakhova, I., Davydova, M., Larina, I., Lymar, Y., & Strilets, S. (2021). Preparation of future teachers for the development of giftedness of preschool and primary school children by means of dramatization. *Society. Integration. Education*, 2, 165–167.
- Strilets, S., Striletska, N., & Zaporozhchenko, T. (2020). 013 «Primary Education» speciality students' democracy culture competences formation in the course of «Mathematics». *New Inception*, 1, 14–26.

References

- Demchenko, O. P., & Lymar, Yu. M. (2021). Rozvytok navychok demokratychnoho spilkuvannia maibutnix pedahohiv zasobamy filozofskoho dialohu: dosvid spivpratsi VDPU imeni M. Kotsiubynskoho ta NUChK imeni T. H. Shevchenka [Future teachers' democratic communication skills development by means of philosophical dialogue: experience of cooperation between M. Kotsiubynskyi VSPU and T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"]. In *Demokratiia ta osvita: vykladannia ta navchannia demokratii v pochatkovii shkoli ta pedahohichnii osviti – Democracy and Education: Teaching and Learning Democracy in Primary School and Teacher Education*, proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp. 50–56). Sloviansk: DDPU.

- Demchenko, O., Stakhova, I., Davydova, M., Larina, I., Lyamar, Yu., & Strilets, S. (2021). Preparation of future teachers for the development of giftedness of preschool and primary school children by means of dramatization. *Society. Integration. Education*, 2, 165–167.
- Khilia, A. V. (2021). Realizatsiia sotsialno znachymykh proektiv yak element pidhotovky maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv [Implementation of socially significant projects as an element of training precervice primary school teachers]. In *Upravlinnia proektamy: proektnyi pidkhid v suchasnomu menedzhmenti*, proceedings of the Twelfth International Scientific and Practical Conference of Specialists, Master's Students, Postgraduate Students and Scientists (pp. 210–213). Odesa : ODABA.
- Matusevych, T., & Kolesnyk, L. (2019). Demokratsiia v osviti: idealne buttia chy pedahohichna realnist? [Democracy in education: ideal existence or pedagogical reality?]. *Filosofiiia osvity*, 1, 115–127.
- Osvitnie ta naukove spivrobotnytstvo mizh Ukrainoiu ta Norvehiieiu [Educational and scientific cooperation between Ukraine and Norway]. (2020). *Posolstvo Ukrainy v Korolivstvi Norvehii*. Retrieved from <https://norway.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/489-naukovo-tehnichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-norvegijeju>
- Prikhna, T. O. (2021). Pro rozvytok mizhnarodnoho spivrobotnytstva v NAN Ukrainy [On the development of international cooperation in the National Academy of Sciences of Ukraine.]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, 6, 78–80.
- Pro vyshchu osvitu*. Zakon Ukrainy № 1556-VII. (2014). [On higher education. Law of Ukraine No. 1556-VII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- Shkoda, M., & Mudryi, M. (2022). Mizhnarodni innovatsiini prohramy yak instrument yevrointehratsii vyshchoi osvity Ukrainy v period viiny. [International innovation programs as a tool of European integration of higher education of Ukraine during the war]. In *Problemy intehratsii osvity, nauky ta biznesu v umovakh hlobalizatsii – Problems of integration of education, science and business under conditions of globalization*, proceedings of the Fourth International Scientific and Practical Conference (pp. 12–13). Kyiv: KNUTD.
- Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky*. (2020). [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022-2032]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
- Strilets, S. I. (2019). Innovatsiini formy pidvyshchennia kvalifikatsii: realii ta perspektyvy. [Innovative forms of the qualifications improvement: realities and prospects]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka*, 4, 41–48.
- Strilets, S., Striletska, N., & Zaporozhchenko, T. (2020). 013 «Primary Education» speciality students' democracy culture competences formation in the course of «Mathematics». *New Inception*, 1, 14–26.
- Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony* (2015). [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- Zahorodnii, A. H. (2022). Pro diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy u 2021 rotsi – pershomu pivrichchi 2022 roku ta osnovni zavdannia nastupnoho periodu: Zvitna dopovid na sesii Zahalnykh zboriv NAN Ukrainy 15 chervnia 2022 roku [On the activities of the National Academy of Sciences of Ukraine in 2021 – the first half of 2022 and the main tasks for the next period: Report at the session of the General Assembly of the National Academy of Sciences of Ukraine on June 15, 2022]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, 7, 7–15.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2022